

zda produkce trvá déle nebo kratčeji. Ale věří někdo, že by se tímto způsobem produkovalo hospodárněji než nyní? Ještě ne-hospodárněji by se utvářily poměry v případě druhém, kdyby se měla zavést produkce dle okamžitého konsumu kolísavá, časem podprůměrná, časem nadprůměrná. Dnes se dostávají sice také chronické krise, jež produkci těžce poškozují a připravují sou-kromohospodářské podnikatele o nadprůměrné zisky, jichž v do-bách výhodné konjunktury nabyli, ale produkce zesocialisovaná, při níž by bylo zrušeno soukromé vlastnictví a úvěr, by z krise nevycházela, její krise byla by vleklá a sotva vyléčitelná.

Jiné směry socialistické se domnívají, že by se posloužilo děl-nictvu, kdyby úvěr byl jen postátněn, nikoli zrušen, tedy přede-vším aby i všechny banky byly postátněny. Je pravda, všechny banky, nejen banky cedulové, musí konati i dnes, přes svoje soukromohospodářské cíle, také úkoly »národohospodářské« právě povolováním a řízením úvěrů tam, kde se nejlépe uplatní se zřetelem na prospěch celonárodního souboru hospodářského.

Ale domnívá se někdo, že by státní obchodní banky byly bystřejší ve svých postřezích, že by byly hybnější a mohly po-skytovat levnější úvěry než dnešní banky soukromopodnikatel-ské? Spíše již mohly by býti cedulové banky bankami státními, u nich nastává vskutku často kolise při povolování úvěrů mezi soukromohospodářskými zájmy jejich akcionářů a zájmy celo-národními — ovšem u těch mají pronášené obavy pozadí jiné, totiž aby stát nezneužil emisse bankovek pro své účely správní — ale přes to i tu, pokud dosavadní zkušenost učí, lépe úkolu svému vyhovují cedulové banky soukromohospodářsky vedené.

Tržba vnější. Měna.

Jako za dnešních poměrů téměř není hospodářství jednotliv-ců úplně soběstačných, tak také není soběstačných zemí. Každá země kupuje z ciziny a prodává do ciziny. Země agrární vyvá-žejí do ciziny přebytky zemědělských plodin a kupují z ciziny stroje a spotřební tovary průmyslové, země průmyslové naopak kupují z ciziny potraviny a průmyslové suroviny a prodávají do ciziny výrobky průmyslové, země obchodní pak opatřují pro ci-zinu přepravu zboží a konají pro ni práce a služby prostředko-vatelské; země kapitálově chudé mívají z ciziny vypůjčené fi-

nanční kapitály a musí z těch cizině uhrazovati úrok, a naopak berou bohatší země z ciziny z takovýchto zapůjčených kapitálů nebo i ze svých podniků v cizině umístěných důchody. Ve všech těchto případech mluvíme zde pro stručnost o »zemích«, ale míníme tím arciť, že jednotliví podnikatelé dovážejí a vyvážejí, kupují a prodávají hospodářské statky a pracovní úkony, půjčují a vypůjčují si finanční kapitály.

Tím je zároveň řečeno, že musí býti tyto styky s cizinou pro styčné země soukromohospodářsky výhodny, musí býti ceny ve styku s cizinou aspoň tak výhodné jako ceny domácí. Jen že ovšem je na druhé straně pole soutěže nabídky a poptávky rozšířeno na všechny kraje, jež jsou v hospodářských stycích, a pronikají tímto způsobem čím dál více v podstatě jednotné ceny světového trhu, zvláště u hospodářských statků snadno i na dálky přepravitelných, u nichž tedy přirozená závada místní vzdálenosti je spíše překonatelná, anebo u statků hromadné světové spotřeby, jež jsou po většině již svojí povahou také dobře na dálky přepravitelné — jde tu obyčejně o suroviny hrubší povahy — a mimo to veliké obraty v nich umožňují nivelisaci jejich ceny mnohem větší měrou než u statků jiných. V podstatě musí se tedy ceny domácí ceny ve všech zemích vlivem všesvětové soutěže přizpůsobovati cenám krajů nejvýhodněji, nejlevněji produkujících, a působí tyto světové ceny nezřídka zpětným vlivem na domácí ceny a produkční poměry v jednotlivých zemích a vynucují si tu někdy snížení nákladů produkčních a ekonomisaci produkce vůbec anebo dokonce způsobují převraty a přerody jejich produkce.

Ale přes to bude sotva kdy dosaženo ideálu, aby každá země produkovala ty statky, jež může produkovati reálně nejvýhodněji, a dodávala je zemím ostatním, tedy aby ovládly všude vskutku reálně nejnížší ceny všesvětové. I kdyby se totiž nákrásně přírodní produkční poměry jednotlivých zemských oblastí uplatnily a pronikly v produkci krajní měrou, musilo by býti i rozdělení pomůcek produkčních, hmotných produkčních kapitálů těmto poměrům přizpůsobeno, tyto hmotné kapitály by musily býti rozděleny tak, aby se mohla každá země dle své přirozené povahy ve svém přirozeném odvětví produkčním nejvíce vyvinouti — a toho dlouho ještě nebude, přes rostoucí pohyblivost finančních kapitálů. Rovněž živobytná a kulturní úroveň lidsva by musila býti ve všech zemích stejná, poněvadž při re-

álně nestejných mzdách v různých krajích by sotva mohly proniknouti všude ceny krajů nejmýhodněji produkujících. Jinak by se sotva také dalo obyvatelstvo tak na jednotlivé oblasti produkční dislokovati, aby zalidnění právě odpovídalo potřebám produkčním.

To vše jsou jistě pro dalekou budoucnost utopie, jejichž cílů nikdy nebude dosaženo. Takovýto všesvětový komunismus a jeho »národohospodářské zásady« by vedly k hrubému hospodářskému materialismu a vypsely by na druhé straně v úplnou negaci myšlenky státní a národní, lásky k rodné zemi a vedly by spíše k společenskému rozvratu a úpadku všech ideálnějších životních snah lidstva. A tak i tu bude nutno zachovati střední cestu. Každá země bude i v budoucnu produkovati ty statky, na jejichž produkci je dle svých přírodních poměrů, dle počtu a úrovně svého obyvatelstva a hlavně svých kapitálových pomůcek produkčních zařízena a bude ovšem tato její produkce musiti býti za dnešní organizace hospodářských poměrů lidstva soukromohospodářsky výnosna. Ale poněvadž se musí tato domácí produkce přizpůsobiti cenám světové soutěže, jak pokud se cen, tak pokud se rozsahu produkce týče, bude musiti jednak produkovati soukromohospodářsky výhodněji než cizina, at již zvýšením produktivity při nezvýšených nákladech produkčních, anebo soukromohospodářsky úsporněji, nižšími náklady produkčními, jednak bude musiti míti i zřetel na poptávku, na kupní schopnost ciziny.

U země produkčně soběstačné jsou za pravidelných okolností poměry, jak víme, tak vyváženy, že hmotný produkční kapitál i práce jsou přiměřeně zaměstnány, to jest běžné udržovací a obnovovací náklady se z produkce hradí tak, že je možno celé produkční ústrojí udržovati v stálém chodu, a zbývá ještě po případě větší nebo menší přebytek. Kvantitativné zmnožení produkce, provázené zvýšením počtu hmotných pomůcek produkčních a zvýšením počtu zúčastněného dělnictva, je možné jen potud, pokud podnikatelé a dělníci svých důchodů z dosavadní produkce celých nespotřebují a věnují takovéto úspory na produkci dalších pomůcek produkčních, téhož druhu jako jsou pomůcky dosavadní, anebo na zvýšení počtu dětí, aniž by životní míra jejich se změnila, což obé předpokládá, že dosavadní produkce byla produktivní, poskytla vskutku zvýšených přebytků, z nichž mohou býti zvětšena dosavadní produkční zařízení a zvý-

šeny dosavadní mzdy. Rovněž zintenzivní-li se produkce lepší organizací a lepším využitím dosavadních pomůcek produkčních a dosavadní práce a dává zvýšené ryzí přebytky, může se jich užítí k naznačenému účelu. Rychlejší vývoj produkce je tedy vázán na tvorbu úspor z dosavadních důchodů a na technický a organizační pokrok v produkci, který obyčejně však potřebuje rovněž nových pomůcek produkčních, nových kapitálů.

Země, jež má tržební styky s cizinou, je ve výhodě proti zemi, která takovýchto styků nemá. Prodává-li země průmyslová do ciziny hlavně tovary, v nichž je vtěleno mnoho práce, umožňuje většímu počtu svého obyvatelstva živobytí a větším hmotným kapitálům produkčním zaměstnání, tak že může počet obyvatelstva býti udržován na větší početní výši a na vyšší spotřební úrovni, než by jinak bylo možno. Podobně země agrární, jež vyváží potraviny a suroviny, jichž za daných poměrů by v zemi sama spotřebovati nemohla, umožňuje nejen zaměstnání zvýšenému počtu domácího obyvatelstva, ale má příležitost využití zvýšenou měrou půdy. Je sice i takováto země, pokud neužívá úvěrů z ciziny, odkázána při rozsahu obojí této produkce na své dané zásoby potravin a surovin produkčních, mimo danou půdu a trvalejší produkční zařízení, ale má mnohem větší volnost ve výběru druhu produkce agrární i průmyslové a v přesunech mezi nimi oběma může nejvhodnějším způsobem využítkovati jak půdy a pomůcek produkčních, tak práce, nemusíc zachovávatí poměr jimi právě daný, a může produkční děj rychleji opakovati, pokud ostatní přirozené poměry produkční tak dovolují. Proto se může takováto země také rychleji vyvíjeti, neboť při směnách ve styku s cizinou je možno docíliti reálně lepších výsledků, pokud ovšem to rostoucí měrou pronikající jednotné ceny světového trhu připouštějí, je možno směňovati statky, produkované menšími produkčními náklady domácími, za statky, jež by stály doma větší náklady, tak že se tímto způsobem nepřímou zvyšuje produktivita domácí produkce.

Jiná výhoda tržebních styků s cizinou je ta, že umožňuje zemím kapitálově ještě chudým příliv úvěrových finančních kapitálů z ciziny, jimiž se může domácí produkce rozšířiti a zintenzivněti. Nepřepřavují se totiž tyto finanční kapitály v podobě peněz, zlata, nýbrž v tovarech, strojích a jiném zboží, a je-li země zařízena na tržební styky s cizinou, jde věc mnohem snáze.

Jinak řídí se ovšem pohyb úvěrových kapitálů samostatnými

podněty, totiž sazbou úrokovou: kde mohou tyto kapitály získati vyšších úrokových výnosů, tam se za okolností jinak stejných vrhají. Ale poněvadž úroky z finančních kapitálů souvisí zároveň s měnou a tím nepřímou také působí na ceny zboží ve styku s cizinou, je pohyb finančních kapitálů zároveň spřažen s pohybem zboží.

Na druhé straně má soukromohospodářská organizace vnější tržby tytéž známé vady jako v produkci vnitřní: že způsobuje často zbytečnou relativní nadprodukcí, že stlačuje ceny někdy na úkor mzdy, že zavádí nezřídka produkci reálně nevýhodnou, jež by jinde lépe byla na místě, a vede ji vyděračně, jen když docilují její podnikatelé okamžitých peněžních zisků. Není tedy v těchto případech princip soukromohospodářské výnosnosti ani v tržbě vnější zárukou největší úspěšnosti reálné, nebo soukromohospodářské výnosnosti obecné a tím méně ovšem nějaké úspěšnosti národohospodářské, to jest se zřetelem na hospodaření i přírodním bohatstvím zemí a přírodními energiemi, ve vlastnictví nezabranými, ač ovšem širší volná soutěž všech kulturních zemí přece jen zaručuje větší měrou účelnější a hospodárnější rozvrh produkce, umožňuje větší reálnou produktivitu, než na menších územích bývá možno. Mimo to světová dělba produkce řízená spíše hledisky sociálními než zřetelem na soukromohospodářský zisk, by dbala v první řadě, aby se opatřila dostatečná zaměstnanost práci na podkladě daných přírodních poměrů půdy a dle daných poměrů kapitálu a využívala by jich také se zřetelem na tento požadavek, i kdyby se snad tímto způsobem udržovala dosavadní produkce jen v neztenčeném chodu a poskytovala menších soukromohospodářských výnosů než snad produkce jiná, po případě extensivnější, jež by zaměstnávala méně lidí a méně kapitálu, ale byla přes to chvilkově výnosnější.

Stýká se při dnešní soukromohospodářské úpravě vnější tržby několik problémů, o nichž je třeba pojednatí podrobněji.

Vrcholnou vůdčí zásadou zůstává, že musí býti produkce pro vnější tržbu pro podnikatele soukromohospodářsky úspěšná, musí poskytovatí ryzích soukromohospodářských přebytků. Posílá-li tedy někdo do ciziny hotové zboží nebo dodává-li ryzí služební úkony, musí býti jejich domácí produkční náklady nižší než cena prodejní, kdežto u prodavačů v cizině musí býti nákupní cena nižší než tamní ceny produkční. Ale poněvadž ve styku

s cizinou se nákupy pravidelně dějí za hotové a ve styku s cizinou není zákonných peněz ve vlastním slova smyslu a i zlaté peníze jsou jen zbožím, jehož cena kolísá, pokud není někým uměle udržována, jde tu téměř vesměs o vzájemné směny statků, a musí býti v produkčních periodách průměrem úhrnná cena vývozu rovna úhrnné ceně dovozu, předpokládáme-li, že není dlouhodobých úvěrů. Dovozy z ciziny a vývozy do ciziny splývají ostatně tím víc v jeden compensační celek, užívali se v tomto styku směnek. Kdo koupil zboží a služební úkony z ciziny, opatří si úhradnou směnku od toho, kdo prve do ciziny zboží na směnku byl prodal, a každý takovýto dluh cizině musí býti uhrazen, každý, kdo z ciziny kupuje, si musí takovouto úhradu opatřiti a také si ji opatřiti může. Musí ovšem někdy tuto úhradu platiti draž, jindy ji opatří levněji, v krajním případě by musil koupiti doma zlato a poslati je do ciziny. Počítá-li takovýto podnikatel soukromohospodářský zisk ze styků s cizinou, musí arci bráti v úvahu i způsob úhrady a po případě ztráty z ní plynoucí, a splývají tudíž, jak vidíme, nákupy a prodeje ve styku s cizinou v jeden celek, jak pokud se týče obrátů, vyvažují se, tak pokud se týče soukromohospodářských zisků.

Sestavíme-li jakýsi souborný účet produkce, jemuž zapíšeme na vrub všechny náklady produkční, jak vyroben v užším smyslu, tak podniků tržebních, obé včetně nákupů z ciziny, a ve prospěch zaúčtujeme tržbu za tovary a úkony jak doma, tak v cizině, zjistili bychom tímto způsobem společný soukromohospodářský výnos domácího hospodářství produkčního. Kdežto kdybychom chtěli zjistiti, jak jsou hospodářské styky domácí země s cizinou výnosny, musili bychom zmíněný účet produkce rozvrhnouti ve dvě: na produkční účet pro cizinu a na produkční účet domácí, a každý tento účet by vykázal samostatně soukromohospodářský výnos.

Osobny účet prodejí a nákupů ve styku s cizinou, jemuž bychom psali na vrub prodeje do ciziny a úplaty za nákupy z ciziny došlé, musil by býti koncem každé produkční periody, pokud není dlouhodobých úvěrů, úplně vypořádán. Bilance platebních nároků a závazků ve styku s cizinou je tedy v pravidelných případech v rovnováze a rovněž bilance vykonaných plateb. Ale poněvadž úhrady do ciziny se dějí směnkami jako náhražkami peněz, jež domácí vývozci byli obdrželi za své vývozy, a jen menší zbytky by byla každá země s to platiti zlatem, poněvadž by zlato

záhy nestačilo, je patrné, že se úhrnná cena vývozu hmotných statků produkčních a spotřebních, mimo zlato anebo jiný drahý kov v jejich funkci jako platidla, a cena vývozu ryzích pracovních úkonů zhruba rovná úhrnné ceně dovozů hmotných statků produkčních a spotřebních, ovšem rovněž mimo zlato nebo jiný drahý kov, a ceně dovozů ryzích úkonů pracovních. Bilance platebních nároků a závazků ve styku s cizinou (balance des comptes) je tedy totožná, ovšem ve smyslu protilehlém, s bilancí vykonaných plateb (balance des payments), vždyt se může z ciziny trvaleji kupovati a dovážeti jen tolik statků, kolik se může vývozem jiných statků zaplatiti, a jen v nepravidelných případech je v bilancích plateb položka vyrovnávací zásilek zlata.

Ve vnitřní tržbě se zachovává úhrnná rovnováha cenová mezi produkcí nebo nabídkou na jedné straně a důchody nebo poptávkou na druhé straně, neboť každý musí, co kupuje, zaplatiti, při čemž ovšem obraty stále rostou o ryzí výtěžky produkce, to jest o soukromohospodářské výnosy. Přiměřená výše těchto výnosů je zároveň příznakem a zárukou, že je produkce úspěšná i reálně, soukromohospodářsky v onom vyšším smyslu; vždyt o tyto výnosy roste za okolností jinak stejných národní jmění. Podobně jsou v tržbě vnější ceny statků a ceny měnových jednic styčných zemí upraveny se zřetelem na dané poměry produkční a dané obraty vývozní a dovozní každé země tak, aby se v pravidelných případech po realizaci příslušných úhrad vyrovnávaly. Soukromohospodářské výnosy a reálná úspěšnost těmito styky docilovaná nejeví se jako rozdíl mezi úhrnnou cenou vývozu a úhrnnou cenou dovozu a nejsou dány vyrovnávacími zásilkami zlata, jak si představovali merkantilisté, poněvadž jsou tyto styky úzce spjaty s produkcí vnitřní. Záleží hlavně na tom, kolik statků se za dané úhrady do ciziny vyveze anebo z ciziny doveze. Vyšší reálná rentabilita vnějších hospodářských styků než skýtá produkce země soběstačné je dána nepřímou: může se totiž takováto země, jež má obchodní styky s cizinou, věnovati dle svých hospodářských poměrů po případě i jednostranněji té produkci, jež dává vyšší reálné ryzí přebytky, a může své přebytky nad domácí spotřebu směňovati ve styku s cizinou za produkty, jež by sama nemohla vyráběti tak úspěšně jako cizina.

Ale je tu ještě jeden problém. Je nesporné, že snaha využití rozdílu mezi reálnými náklady produkčními, jak jsou hospodářskými poměry různých zemí podmíněny, by vedla záhy k tomu,

že by se každá země vrhla střemhlav na produkci statků, jež může vyráběti nejúsporněji, nedbajíc často na možnosti odbytu v cizině a zejména nehledíc, zda a čím bude moci cizina nákupy uhraditi. Zelně by se navzájem v takovéto produkci pro vývoz předstihovaly a došlo by záhy k poruchám zmíněné základní cenové rovnováhy mezi dovozy a vývozy.

V domácích stycích udržuje se cenová rovnováha mezi nabídkou a poptávkou samočinně tím, že důchody na jedné straně a úhrnné ceny nabízených spotřebních a produkčních statků na druhé straně jsou vlastně totéž. Ve stycích s cizinou je obdobná rovnováha mezi prodeji do ciziny a nákupy z ciziny, a vyrovnatelem výchylů cen prodejních a brzdou vyšších obrátů, než by daná rovnováha snesla, je cena docílené úhrady, tedy kolísavá cena úplaty nebo peněz v širším slova smyslu.

Vybočí-li totiž dovozy z ciziny značněji z dosavadní rovnováhy, zdraží se potřebná úhrada na jich úplatu do ciziny, at jde o směnky na cizí měnu nebo o zlato, a tím se zdraží sám dovoz z ciziny a stává se méně výnosným; obdobně při značnějším vývozu zlevní nabízené v domácí zemi směnky na cizí měnu nebo zlato a tím se zlevní sama cena vývozního zboží a vývoz stává se méně výnosným. Nejde tu tedy jen o jakousi brzdu obdobnou obavám z nedostatečné peněžní pohotovosti, hrozící podnikateli z nedostatku hotových peněz, jež souvisí s dnešním peněžním hospodařením, kde nelze produkci stupňovati často proto, že by nebylo odbytu a podnikatel by upadl později v peněžní tíseň a musil produkty nabízet i prodávati po případě se ztrátou; nýbrž tvoří úvahy o úhradě přímo součást jednotného děje, v němž splývá produkce, prodej a obdržená úhrada v jedno, z jejichž souboru vyplývá společný celkový výsledek příznivější nebo méně příznivý.

Toto samočinné vyrovnávání vyvážených a dovážených kvant zboží pomocí výchylů ceny úhrad, je-li zůstaveno vskutku jen samo sobě, by způsobovalo často zbytečné kolísavé poruchy klidného chodu národní produkce. Bývají proto téměř ve všech kulturních zemích učiněna veřejnosprávní opatření, aby se aspoň cena úhrad, to jest kurs směnek na cizí měny a cena zlata, udržovaly v daných mezích čili udržuje se daná úroveň domácí měny vůči měnám ciziny. Svěřuje se tento úkol obyčejně cedulové bance; ona zajišťuje vývozcům, že dostanou za stržené cizozemské směnky nebo valuty stále totéž množství do-

mácích peněz, kdežto dovozcům dává potřebné směnky na cizí měny nebo cizí valuty rovněž za stálé ceny. Ovšem cenový poměr domácí měny k měnám cizozemským musí být založen na platných vyzkoušených, vžitých stycích domácí země s cizinou, musí být takový, aby úhrnné ceny dovezených kvant hmotných statků a úkonů z ciziny vyrovnávaly se zhruba samy úhrnné ceně kvant vývozu. Proto také přechází-li některá země k měně zlaté, to jest chce uvést svoji měnu prostřednictvím stálé ceny zlata v pevný poměr k měnám ostatních zemí se zlatou měnou, aby vskutku úhrnná cena vývozu byla za zvoleného paritního poměru obou měn zhruba rovna úhrnné ceně dovozu za téhož poměru paritního, musí velmi pečlivě vyšetřiti, který je tento cenový poměr obou měn, jak se ve styku s cizinou za daných poměrů vývozu a dovozu a na základě daných nákladů produkčních v různých zemích vyvinuly. V podstatě znamená tento cenový poměr různých měn zároveň také poměr cenové hladiny domácí země k cenovým hladinám ostatních zemí.

Checeme-li si věc lépe znázorniti, rozlišujme případ, kde ve dvou styčných zemích, výhradně jen mezi sebou vnější styky udržujících, je úroveň živobytná pracovníků a tudíž produkční náklad na práci a cenová úroveň reálně táž, ale každá tato země má zdánlivě jinou měnu, jinak vyjadřuje ceny statků, tak že se hladiny cenové číselně liší, ale jen číselně liší, od případu, kde se úroveň živobytná liší reálně a tudíž i měny se v obou zemích reálně rozcházejí.

V prvním případě, má-li být mezi vývozy a dovozy skutečná, nejen číselná cenová rovnováha, musí se vývozy reálně vyrovnávat dovozům, musí se vyvezené množství jednic jakýchsi normálních pracovních výkonů, kdyby bylo možno redukovati v ně po způsobu *Marxově* všechny produkované hmotné statky spotřební i produkční a všechny ryzí pracovní výkony, anebo správněji řečeno, úhrn jakýchsi abstraktních hodnotových jednic, při čemž by se uplatnil i význam kapitálu jako nutné složky produkční, rovnati množství dovezených jednic, třeba že se tyto obraty vyjadřovaly jinými čísly, dle různého poměru měnové jednice jedné země k měnové jednici země druhé. Vyveze-li země *A* do země *B* celkem *v* normálních jednic pracovních nebo hodnotových jednic, jež měly doma cenu po *c* korunách a stály *v . c* korun, a doveze ze země *B* celkem *d* normálních jednic výkonů pracovních nebo hodnotových, jež stály v zemi produkční po *2 c* dinárech, tedy

2 d. c dinárů, ale reálně se cena jednic pracovních rovná, poně-
 vadž je 1 koruna rovna 2 dinárům, platí rovnice: $v. c \text{ korun} = 2 d. c \text{ dinárů}$; z čehož zároveň plyne, že se $v = d$, poněvadž jinak než
 zhruba v poměru hodnotových jednic 1 : 1 by byla některá země
 sotva ochotna své vývozy a dovozy směňovati. Je totiž v obou
 zemích reálně úplně táž měna, a mohla by tam býti úplně táž
 jednice měnná. Tím že byla v druhé zemi zavedena měna diná-
 rová, v níž se počítá dinár za půl koruny, stala se jen úprava
 číselná, všechny ceny se vyjadřují sice čísla dvojnásobnými proti
 zemi první, ale reálně jsou všechny ceny stejné. Země A vyveze
 v vývozních jednic a utrží za ně dvojnásobný počet dinárů než
 stály korun, kdežto země B vyveze týž počet jednic, jež stály
 doma dvojnásobný počet dinárů než by stály, kdyby se počítalo
 v korunách, a utrží za ně poloviční počet korun než stály dinárů,
 ale je to týž počet korun, který byl zaplacen zemi A za její vývoz.
 Vnější zájemné tržební styky takovýchto zemí jsou tedy velmi
 snadné, poněvadž je možno převážeti ze země do země kterékoli
 zboží, theoreticky vzato, ježto jsou produkční náklady v obou
 zemích stejné.

Méně průhledné jsou poměry v druhém případě, kde se pro-
 dukční náklady směňovaných statků mezi dvěma zeměmi liší
 reálně, kde totiž množství téhož statku stojí více jednic měno-
 vých, kde tedy číselně tytéž ceny neznamenaají stejné množství
 statků. Produkuje-li země A $\frac{4}{3}$ kráté draže než země B a mají
 obě tyto země číselně tutéž měnu, poněvadž přijaly druhdy úplně
 tutéž jednici měnovou, jsou pak ceny v zemi A $\frac{4}{3}$ kráté číselně
 vyšší než v zemi B.*)

*) Vyšší reálné náklady mohou býti u země, jež nemá styků s cizinou,
 důsledek nehospodárnější produkce; pak ceny produktů podraží, aniž by se
 důchody zvýšily, a poklesne spotřební úroveň obyvatelstva. Anebo podražily
 náklady produkční zvýšením mezd a nevyrovná-li se tento vyšší náklad na
 úkor důchodu kapitálového a podnikatelského, pak zvýší se ceny produktů
 a zvýší se časem soustavně celá soustava hospodářských čísel, ale reálně na-
 stanou poměry bývalé, před zvýšením mezd. Podobně vybijí se zvýšené náklady
 produkční ve styku s cizinou v poměru měnovém: kupní síla měnové jednice
 vůči cizině klesá, poměr domácí měny vůči cizině klesá, až se ustálí na takové
 úrovni, kde je ono reálné zvýšení nákladů produkčních vyváženo poklesem
 kupní síly jednice měnové vůči cizině, tak že se opět časem dostaví rovnováha
 a za vyváženou jednici, jež stála více nákladů produkčních než dříve, dostane
 se pak jen jedna jednice pracovní nebo hodnotová z ciziny, ač představuje
 méně produkčních nákladů.

Přepočební poměr obou měn má pak býti 4 : 3; neboť věc, která stojí v zemi A 4 jednice, stojí v zemi B 3 jednice, stojí tedy $\frac{4}{3}$ krát méně a za měnovou jednici se koupí v zemi A $\frac{4}{3}$ krát méně statků než v zemi B. Kdo vyveze ze země A zboží, jehož produkční domácí cena je 4, pod niž nesmí jíti, může je prodati do země B za 3, nad niž nikdo zboží tam nekoupí, jen tenkrát, může-li se zároveň v zemi B koupiti jiný statek za 3, který se dá v zemi prodati za 4. Vývozce A ztrácí na valutě při svém zboží jen zdánlivě, utrhá za ně v zemi B sice jen 3 jednice měnové, ale nakoupí tam zboží, jež v domácí zemi prodá za 4 jednice peněžní; celkem se tedy vyveze ze země A do země B a doveze se ze země A do země B totéž množství statků, totéž množství hodnotných jednic, jak ani jinak býti nemůže, nemá-li se buď jedna nebo druhá země vyprodávati statkově, a platí reálná rovnováha v jejich stycích. Platí ovšem zároveň i rovnováha platebních nároků a závazků, a tu prostředkuje právě onen přepočební poměr měnový: za svůj vývoz dostává země A v cizině jen $\frac{3}{4}$ počtu měnových jednic, jež zboží stojí doma, ale tyto cizí jednice přepočítávají se na domácí a platí $\frac{4}{3}$ krát více. Tento přepočební poměr jednic měnových obou měn musí býti ve shodě s jejich kupní silou v obou zemích: kolikrát se v zemi A produkuje draže než v zemi B a jsou tam ceny téhož množství produktu tolikéžkrát vyšší a tudíž kupní síla jejich tolikéžkrát menší než v zemi B, právě tolikrát zpeněží se za vývoz utržené cizí jednice v zemi B lépe. Vyšší počet domácích méně hodnotných měnových jednic, obdržených za vývoz, přepočítává se poměrem 3 : 4 na měnu země B, a tento nižší počet hodnotnějších jednic cizích znamená, že se dá zpeněžit zpět v poměru 4 : 3 za původní počet měnových jednic domácích.

Vidíme tu, že tento přepočební poměr je dán jednak cenovou úrovní v obou zemích — reálně musí se v podstatě směřovati jednice statků za jednici statků, kdyby bylo možno všechny statky zredukovati na jednotný základ, a přepočebním poměrem obou měn se upravují ceny jen na týž základ, na téhož jmenovatele: v zemi A je jmenovatel číselných výrazů cenových $\frac{4}{3}$ krát vyšší než jmenovatel číselných výrazů cenových v zemi B a dělením tohoto cenového jmenovatele v zemi A měnovým poměrem $\frac{4}{3}$ se oba cenové zlomky upravují na téhož jmenovatele, platného v zemi B — jednak souvisí však s danými poměry vývozu, a to jak kvantitativně, že obraty vývozu a obraty do-

vozu spolu spjaty a jsou jedny druhými podmíněny, což je ostatně ve všech případech, poněvadž jinak si směnné styky ani představití nelze, než že se hodnotové jednice směňují efektivně v poměru jedna ku jedné — jinak by reálná rovnováha a její důsledek rovnováha nároků a závazků platebních sotva byla možná — tak i kvalitativně, že musí býti vývoz a dovoz statků danými hospodářskými poměry obou zemí určen a téměř podmíněn. Cenová úroveň v obou zemích, přepočtení poměr měn a obraty vývozu a dovozu, to vše spolu souvisí, při čemž ovšem cenová úroveň a obraty vnějších styků jsou momenty základní, jejichž výslednicí je přepočítací poměr měn, jen že obraty vnějších styků čili bilance platebních nároků a závazků byla do nedávna velmi málo studována, spokojovali se statistikové většinou jen zjišťováním obrátů vnější tržby zboží, kdežto ostatní její složky, hlavně vzájemné nároky za dopravní, prostředkovatelské a pojišťovatelské služby a nároky ze styků vystěhovaleckých a cestovatelských, nehledě ke stykům úvěrovým zemí a jich důsledkům, byly zanedbávány a označovány jako neviditelné vývozy a dovozy. U těchto posléz uvedených případů, jež jsou jednostrannými platy, jdou poměry opačným sledem než při směnných stycích tržebních hmotných statků a služeb: tu není pro stanovení směnného poměru směrodatnou produkční cena tovaru a práce v obou zemích, jež se pak vyrovnává poměrem obou měn, nýbrž jsou předem dány určité peněžní úhrny, jež se musí zaplatiti, a jež působí naopak svým vlivem na měnu, na přepočtení poměr měny domácí proti měnám cizím.

Pravidelný vývoj poměrů je u složek vnějších styků s cizinou ten, že země méně průmyslově a obchodně vyvinuté, s nižší úrovní živobytnou a nízkou reálnou úrovní cenovou, tedy primitivnější země agrární, vyvázejí poměrně velké množství zemědělských produktů, aby jimi zaplatily objemově mnohem menší dovoz průmyslových tovarů. Průmyslovým ušlechťováním produktu totiž na surovinném objemu a na váze spíše stále ubývá a roste na něm akumulovaná práce. V tomto směru je vývoz průmyslových tovarů ve výhodě proti vývozu surovin, neboť přepravní náklad je u nich menší a tím se jejich cena při vývozu poměrně zlevňuje proti cenám vyvážených surovin a vůbec věcí levnějších. Nejvýhodnější je arcit vývoz ryzích výkonů pracovních: obstarávaných pro ci-

zinu výkonů dopravních a služeb prostředkovatelských, jako konají země průvozní a obchodní.

Při přepravě hmotných statků a úplatných ryzích úkonů pracovních jsou základním iniciativním prvkem dané obraty směn ve styku s cizinou a platba je jejich výslednicí, kdežto u jednostranných plateb je předem dána platební povinnost a platební nárok, a ty nepřímou vyvolávají pohyb hmotných statků, obdobně jako u pobytu úvěrových kapitálů. Zde se totiž působí přímo na poměr domácí měny proti měnám druhým obdobným způsobem, jako když se na měnu působí ve vnitřních stycích vlivy se strany peněz při inflaci nebo deflaci. Velmi naléhavou se stala tato otázka v Německu při placení válečné náhrady po světové válce a označovala se jako problém *transferní*. Ale ovšem nutnost stability měny nebo lépe řečeno nutnost, aby každá země veškeré své nutné dovozy vskutku zaplatila svými vývozy, je sama o sobě tak silná, že si vynutí po případě, není-li jiného vyhnutí, i reálné snížení domácích nákladů produkčních, třeba i snížením živobytné úrovně pracovníků. Není to tedy sama o sobě snad měna zlatá, jež působí stabilitu styků, nýbrž naopak stabilita styků umožňuje měnu stálou v poměru k měnám ostatních zemí, v dnešních poměrech zpravidla měnu zlatou. Rovněž je významu jen podřízenějšího, že hledí všechny země, jež přijaly měnu zlatou, to jest jejich cedulové banky, ověřené veřejnosprávní organizací měny, udržovati cenu zlata stálou v poměru k domácí měnové jednotce a tím i v poměru k jejím jednicím měnovým ostatních styčných zemí. Tímto způsobem se dají totiž regulovati jen menší výchylky měn od jejich přirozené úrovně, danými poměry samočinně založené.

Stabilita zlatých měn v různých zemích je vlastně založena na skutečnosti opačné než je předpoklad rovnováhy nároků a závazků plynoucích z daných vnějších hospodářských styků domácí země s cizinou. Je totiž možno cenu zlata a tudíž i cenu zlatých mincí různých zemí se zlatou měnou, mají-li tyto země hospodářské styky s cizinou normální, udržovati všude na stejné ceně, tak že vyvážené a dovážené zlato ve styku těchto zemí nepodléhá vyrovnávacímu vlivu úhrad jako u jiných statků a vzájemnému poměru měn styčných zemí. Naopak udržují cedulové banky cenu zlata všude na téže reálné výši, což znamená, že není jeho cena dána produkčními nebo pořizovacími jeho náklady, platnými v každé jednotlivé zemi, nýbrž znamená jednotná cena

zlata ve všech zemích, že také ceny všech ostatních statků by měly býti stejné. Vždyť dá se za vyvezené zlato v cizině kupovati kterékoli zboží jiné, je-li levnější než v zemi domácí, a dovážeti do země domácí a naopak, čímž by měla nastati konečně jakási všeobecná nivelisace cenová, tak že by se za gram zlata koupilo ve všech zemích reálně stejně. Pak by arcit úloha zlata, kdyby se zůstavilo úplně volné pole jeho pohybu a jeho vlivu na ceny, šla dále než se mu v dnešní úpravě měn přikládá; pak by přepočební poměr měn různých zemí nebyl jen početní pomůckou, aby se daná reálná rovnováha vývozu a dovozu vystihovala i formálně poměrem cen. Ostatně nejen u zlata, také u některých jiných druhů zboží hromadné potřeby, u něhož jsou přepravní náklady se zřetelem na jeho zastupitelnost poměrně malé, pronikají jednotné ceny světové, a působí znenáhla zajisté také na ceny všech ostatních statků, aby se s cenami cizími reálně nivelisovaly, neboť tyto statky by se vrhaly tam, kde mají reálně vyšší cenu, kde znamenají více statků, jež je možno za ně směniti doma, a odplývaly by ze zemí, kde mají reálnou cenu menší. Kdyby značněji pronikaly tyto reálné jednotné ceny všesvětové, pak by byla všude i měna reálně táž a musila by býti všude i úroveň živobytná stejná. Pak by musil nastati i úplný přerod produkčních poměrů v různých zemích a také rovnováha vnějších platebních nároků a závazků musila by se přizpůsobiti těmto novým poměrům. Ale netřeba znovu připomínati, že sotva kdy dojde k takovéto všesvětové volné soutěži a k takovéto nerušené pohyblivosti hospodářských statků i lidí a k všeobecné nivelisaci cen živobytných potřeb a k nivelisaci spotřební úrovně lidstva.

Dnešní úprava zlatých měn jde cestou střední, kompromisní. Přechodem k měně zlaté hledí každá země spíše zachovati dosavadní hospodářské poměry produkční a spotřební i své dosavadní styky s cizinou a hledí je spíše stabilisovati. Proto hledí především při přechodu k měně zlaté přesně vyšetřiti dosavadní poměr měny domácí k měnám cizím, jak z daných vnějších styků se vytvořil, a tím ovšem i poměr domácí hladiny cenové a hladin cenových styčné ciziny, a hledí tento poměr ztělesniti tím, že ustanoví dle toho obsah zlata jednice měnové. Ale zlata a zlatých peněz se za pravidelných okolností neuzívá ani po zavedení zlaté měny na platy za dovážené a vyvážené zboží a úkony, vždyť by to znamenalo zbytečné zasílání zlata sem a tam, a poněvadž se mimo to vývozy a dovozy v přiměřených periodách produkčních

samy sebou vyrovnávají, stačí úplně vzájemná kompensace pohledávek a dluhů pomocí směnek prováděná. Zlata a zlatých peněz je potřeba jen k vypořádání rozdílů, jež vznikají mezi těmito ideálními obdobími produkčními, poněvadž je hospodářské ústrojí produkční velmi složité a plyne nepřetržitě a spleťtí stále vpřed, a není proto ani dosti přehledu o něm.

Nemá proto zlatá měna v zemích, kde se zavede, takového vyrovnávacího vlivu, aby se prostřednictvím zlata a zlatých peněz vyrovnávaly reálné ceny, to jest, aby se za totéž množství zlata koupila ve všech těchto zemích stejná množství statků. Vadí tu přece jen ona obmezená pohyblivost statků, zejména i velmi obmezená pohyblivost produkčních zařízení v jednotlivých zemích vybudovaných, obmezená stěhovavost dělnictva a jiné osobité poměry produkční různých zemí, nehledě ani k různým umělým překážkám, jako jsou cla a různé zatížení produkce daněmi. Proto také se hladiny cenové v různých zemích i po přechodu jich k zlaté měně dále vyvíjejí samostatně a ponenáhu se opět rozbíhají, byť byl obsah jednice měnové při přechodu těchto zemí k zlaté měně ustanoven zcela přesně dle hladiny té doby platné hladiny cenové, a bude snad třeba v některých případech dodatečných náprav měnových, to jest nového stanovení obsahu zlata jednic měnových.

Tím hůře se vytvářejí věci, přechází-li některá země k zlaté měně nebo i jen hledí svoji měnu stabilisovatí, a nevolí správný přepočtní poměr nové přijaté jednice měnové, jak je dán poměrem hladin cenových, ať již proto, že nejsou její vnitřní poměry cenové dosti ustáleny anebo proto, že neshoduje se z různých příčin tato vnitřní hladina cenová s dosavadním přepočtním kursem domácí měny na měny cizí, jak často bývá po velkých hospodářských a měnových poruchách, jako jsme viděli po nedávné světové válce. V pravidelných dobách měla by býti kupní síla jednic měnových různých zemí zároveň přepočtním poměrem měn a nemohl by ani vzniknouti spor o to, zda se má voliti za základ stabilisace kursu měny, tedy platná tržní cena jednice měnové ve stycích s cizinou, to jest v podstatě její kupní síla na trhu statků v cizině, anebo její cena na vnitřním trhu statků, poněvadž obě by mělo býti totéž. Ale poněvadž za hospodářských převratů anebo i za rychlejšího produkčního vývoje některých zemí často produkce předstihuje domácí spotřebu a odbyt do ciziny anebo naopak, a předstihují ceny důchody anebo

jindy naopak důchody předstihují ceny a dostavují se vlny drahoty a vlny reakcí cenových, jež ovšem se obrážejí také v tržebních stycích s cizinou a tudíž i v přepočtním kursu měny, a není možno čekati, až by se poměry úplně ustálily: bývá nutno při přechodu k měně ustálené voliti jakýsi rozumný kompromisní střed mezi poměrem daných vnitřních kupních sil měnových jednic různých zemí a mezi daným dosavadním poměrem kursů jednic měnových. Nevyhne se tu země arciť dodatečným zpětným odrazům nově přijaté jednice měnové na vnější obchodní styky s cizinou a prostřednictvím jich i na cenové poměry domácí a je tu třeba vždy velmi opatrně voliti, aby převratné tyto dozvuky byly pokud možno nejmenší. Jinak theoreticky je možno měnu ustáliti na kterékoli základně, pokud ovšem je tu někdo, kdo by na měnu nebo na zlato doplácel a kurs nově přijaté jednice měnové držel po tu dobu, než se všechny domácí hospodářské složky přizpůsobí novým poměrům, aby se mohlo vyvážeti a dovážeti ve styku s cizinou tolik a za takové ceny, aby se tyto vnější hospodářské styky za nově přijaté měnové základny zase v podstatě vyrovnávaly. Prakticky má arciť tato volba vnější ceny jednice měnové nepřilíš volné pole, ježto hlavním činitelem konec konců jsou přece jen dané reálné produkční poměry každé země v poměru k reálným produkčním poměrům druhých styčných zemí a na základě těchto poměrů vybudované jejich vzájemné hospodářské styky, jež se nedají ani jedny ani druhé jen tak obratem ruky přeorientovati jiným směrem.

Při všech dosavadních úvahách o vzájemných vnějších hospodářských stycích různých zemí úmyslně jsme vylučovali vliv úvěru, činitele to sice do jisté míry umělého, který má však v dnešních dobách jak pro vnitřní produkční poměry, tak hiavně i pro vnější hospodářské styky nemenší význam než samy dané přirozené dispoice jednotlivých hospodářských styků a může je velmi citelně z dané základny vyšinouti a neočekávaně vzpružiti, ale ovšem také může jim dáti až nezdravě vybujeti.

Opatří-li si některá země z ciziny trvalejší úvěrové kapitály k účelům produkčním, jde tu zprvu o obdobný případ, jako když přijímá z ciziny jednostranné platy. I tyto kapitály nepřpravují se ze země do země v pravidelných poměrech v podobě peněz, zlata, nýbrž podniká svým vlivem na kurs měny země, jež si vypůjčuje, pohyb statků, hlavně surovin nebo tovarů. Vlastně tedy i tu vychází jakýsi intelektuální podnět z da-

ných hospodářských poměrů. Vypůjčuje-li si země agrární z ciziny, hledá kapitály, buď aby zintensivnila svoji zemědělskou produkci, a pak hledí získati z ciziny hospodářské stroje a strojená hnojiva, anebo je takováto země na přerodu k svému průmyslovění a pak hledí z ciziny dostati průmyslové stroje a průmyslové suroviny. Podobně opatřuje-li si země průmyslová trvalejší výpůjčky v cizině, vypůjčuje si vlastně v cizině stroje, potraviny a průmyslové suroviny, nikoli zlato, to by jí bylo málo platno; od poptávky po těchto statcích vychází podnět a poptávka po úvěrových kapitálech je při tom jenom prostředníkem. Místo totiž aby prodávali cizozemští vývozci řečených statků je do ciziny přímo na úvěr, provádí se věc oklikou přes cizozemské úvěrové ústředny, u nichž se tamní úsporné kapitály shromažďují. Je to tedy obdobný případ, jako když podnikatel užívá tuzemského trvalého produkčního úvěru: i tu si vypůjčuje vlastně věcné statky, jež tu jsou, jsou však v rukou těch, kteří jimi nechtí podnikati, jen že činí tak prostřednictvím finančních kapitálů, to jest postoupených nároků na ony hmotné statky. A podobně jako jsou tyto postoupené nároky částečně zkříženy tím, že jsou formulovány jako peněžní pohledávky, za něž musí dlužník jednak poskytovat úrok, čímž se mu nepřímou zdražují ony statky, jež si za ně opatří, jednak jsou neurčité v tom směru, že se mění peněžní ceny těchto statků; tak i při výpůjčkách ze zahraničí se oba tyto vlivy uplatňují a mimo to přistupuje vliv třetí, totiž přepočetni poměr měny domácí na měnu cizí, jak při přepočtu finančních kapitálů, tak při úhradách za statky za ně z ciziny dodané. Jsou tedy kalkulační výpočty v těchto případech, kdy se pracuje úvěrem, mnohem obtížnější, ale přes to základem při tom zůstává soukromohospodářská rentabilita podniků, jež pomocí cizozemských úvěrů zvětšují nebo zintensivňují svoji produkci.

Opatří-li si tuzemští podnikatelé prostřednictvím domácích nebo cizozemských finančníků trvalejší výpůjčky produkčních kapitálů z ciziny, přepravují se tyto kapitály do země dlužnické nejprve v podobě pohledávek směnečných, bankovních a účetních převodů, tedy vypořádají se jimi krátkodobé úvěry, jež byly dříve tuzemskými dodavateli cizině povoleny, anebo jež byly úmyslně zatím ponechány v cizině, po případě skupují cizozemští věřitelé akcie podniků země dlužnické a posílají je do ní zpět, čímž ovšem nevznikají nové úvěry, nýbrž vrací se jen druhy

vyvezený finanční kapitál do své země, a hlavně dávají cizozemští věřitelé na sebe trasovati takovéto krátkodobé úvěrové poukazy. Tímto způsobem vyšine se bilance platebních nároků země, jež si výpůjčku opatřuje, z rovnováhy v její prospěch a působí příznivým vlivem na kurs její měny, ale jen na krátko, neboť v zápětí anebo dokonce zároveň dostavují se nákupy reálných hmotných statků se strany domácích podnikatelů a vyvolávají protitlak, čímž se dostaví zase rovnováha. Často dokonce tyto nákupní příkazy předcházejí a byly učiněny na krátkodobý úvěr již dříve, pozdější trvalejší výpůjčka z ciziny pak jen tyto krátkodobé úvěry konsoliduje.

V době, kdy země přijímá výpůjčku z ciziny, se tedy zvýší obraty její obchodní bilance v její neprospěch, ježto se zvýší dovozy hmotných statků a služeb, ale zároveň zvýší se uměle jednostranné její platební nároky, a dosavadní hospodářská rovnováha se neporuší. Pro budoucno vzniká však z trvalých úvěrů zemi dlužnické jednostranný platební závazek úhrady úroků a splátek kapitálových, jež se po řadu let co rok opakují. Ale i těmto platebním závazkům činí dlužnická země zadost tím, že zvýší o ně svoje vývozy statků do ciziny, musí tedy jednak zvýšiti svoji produkci, jednak musí toto zvýšení prodati do ciziny, nesmí je spotřebovati doma. A tento tlak, aby se neužilo zvýšených kvant produkce snad překotně na zvýšení spotřební domácí úrovně obyvatelstva, nýbrž aby se jimi nejprve splácely finanční závazky do ciziny, vykonává se kursem měny. Ale ovšem i tu je základním předpokladem, že země produkuje úspěšně i za nových poměrů, po zvýšení svých produkčních prostředků úvěrovými kapitály ciziny, to jest, že výroba její je soukromohospodářsky reálně aspoň tak úspěšná, aby snesla zvýšení produkčních nákladů o úrok z těchto kapitálů, aniž by musila zvyšovati ceny výrobků. Musila tedy užiti oněch úvěrů produktivně, tedy nepřímou k poměrnému zlevnění dosavadních nákladů produkčních, aby nové břemeno úrokové bylo jinými vlivy paralysováno.

Jen pak je možno, aby se udržovala rovnováha mezi platebními nároky a závazky vůči cizině, dosavadní poměr hladiny cenové domácí a cizí a tím i dosavadní přepočtení poměr domácí měny k měnám cizím. Pokud by průmyslová země, jež užívá úvěru z ciziny, takto výrobu reálně zvýšiti nedovedla anebo kdyby snad u země agrární náhodnými několikaletými neúro-

dami nebyly výsledky zintenzivnění její produkce dostatečné, pak by ovšem nebylo možno udržeti dosavadní přepočtení poměr domácí měny k měnám cizím a musilo by nastati zvýšení domácí úrovně cenové a pokles domácí spotřeby, tedy pokles živobytné úrovně a jakýsi nucený úpadek, jen aby se mohly uhraditi do ciziny úroky a nemusila se země snad do ciziny substančně vyprodávati.

Vše tedy závisí u trvalých produkčních úvěrů, jež si země z ciziny opatřují, na tom, zda dovedou jimi aspoň za dosavadní reálné spotřební úrovně pracovníků produkci řídit tak úspěšně, ať již rozšířením produkce anebo zintenzivněním a zracionalisováním produkce, aby snesla zvýšené produkční náklady na úrok z vypůjčených kapitálů, a ovšem aby trh ciziny byl s to z této zvýšené produkce koupiti aspoň o tolik více, o kolik je třeba do ciziny platiti nových úroků. Ostatně za pravidelných dob ne třeba ani v tomto směru míti obav, poněvadž u každé země, jež má platební úrokové nároky proti cizině, tvoří tyto nákupy z ciziny na úhradu jejích úrokových nároků pravidelnou složku jejích hospodářských styků s cizinou a jen po větších hospodářských převratech, ať územních nebo techniky a organizace produkce se týkajících, nastávají v tomto směru poruchy, jež se pak vybíjejí především v pohybu měn a dalších důsledcích odtud plynoucích.

Produktivné úvěry, jež si země opatřuje z ciziny, nepůsobí tedy v pravidelných dobách nijakým rušivým vlivem na měnu ani v době, kdy se výpůjčka přijímá, ani příště, kdy se z ní platí úroky anebo se výpůjčka splácí. Proti vnitřním úvěrům mají pak tu výhodu, že se jimi domácí zásoba hmotných kapitálů vskutku zvětšuje, a umožňuje se jimi tedy výroba extensivnější, rozšířenější, neužije-li se z ciziny dodaných statků k technickému zdokonalení produkce, anebo se jimi výroba technicky vnitřně zesiluje a tím se příští výkonnost podniků zvyšuje; kdežto úvěry domácí prostředkují jen vhodnější přesuny daných hospodářských statků a pokud se týče úvěrů na produkované, ale dosud neprodané zboží, produkci dočasně zrychlují, vyrovnávajíce tak sezonní nesrovnalosti období spotřebních a žádoucí rovnoměrné udržování produkce v daných rozměrech. Napomáhají tedy produkční úvěry z ciziny rychlejšímu produkčnímu rozvoji země, jež jich užívají, což má zejména veliký vliv u země kapitálově chudých, jež jsou v počátcích svého hospodářského vývoje.